

Vetelin kunta

Tarkastuslautakunta

Tarkastuslautakunnan arviointikertomus vuodelta 2019

1. Tarkastuslautakunta ja sen toiminta

1.1. Tarkastuslautakunnan tehtävät

Kuntalain 121 §:n mukaan kunnanvaltuusto asettaa tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on mm:

- 1) valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat;
- 2) arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla;
- 3) arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää;
- 4) huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta.

Vetelin kunnan hallintosäännön mukaan tarkastuslautakunnan keskeinen tehtävä on kuntakonsernin toiminnan tuloksellisuuden arviointi, joka kohdistuu sekä kunnan omalle toiminnalle että tytäryhteisöille asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Keskeinen arvioinnin kohde on kunnanhallitus.

1.2. Tarkastuslautakunnan kokoonpano ja tilintarkastaja

Kunnanvaltuusto on valinnut tarkastuslautakunnan jäseniksi ajalle 1.7.2019 – 31.5.2021 seuraavat henkilöt:

Varsinainen jäsen	Henkilökohtainen varajäsen
Tapio Palohuhta, puheenjohtaja	Eveliina Tyynelä
Jarno Vähäkainu, varapuheenjohtaja	Leila Aho
Salme Lempiälä	Mauri Korpela
Tarja Tuominen	Marina Pulkkinen
Antero Tikkakoski	Kari Pollari

Hallinnon ja talouden tarkastamista varten kunnanvaltuusto on valinnut kunnan tilintarkastusyhteisöksi toimikaudeksi 2017 – 2020 JHTT-yhteisö BDO Auditor Oy:n, jonka vastuullisena tilintarkastajana toimii HT JHT Tuula Ylikangas.

1.3. Lautakunnan suorittaman arvioinnin toteuttaminen vuodelta 2019

Kunnanvaltuuston vuoden 2019 talousarviossa sekä kuntastrategiassa asettamien tavoitteiden toteutumista on seurattu kunnanhallituksen antaman vuoden 2019 toimintakertomuksen, tilinpäätöksen ja muun tarpeellisen aineiston kautta sekä viranhaltijoiden ja kunnan omistamien osakeyhtiöiden toimitusjohtajien kuulemisella. Lautakunnan kokouksissa oman vastuualueensa tai johtamansa yhtiön asioista ovat olleet kuultavina viranhaltijat ja toimitusjohtaja seuraavasti:

Kunnanjohtaja Hannu Jyrkkä 25.9.2019, 21.1.2020 ja 9.6.2020

Talousjohtaja Jyri Myllymäki 13.11.2019

Sivistystoimen johtaja Maria Keltti-Heikkilä 25.9.2019 ja 9.6.2020

Teknisen toimen johtaja Tero Uusitalo 13.11.2019

Kiinteistö Oy Vetelinraitin toimitusjohtaja Katja Palosaari 21.1.2020

2. Kunnanvaltuuston asettamat tavoitteet ja niiden toteutuminen

2.1. Valtuuston asettamat kunnan strategiset ja talousarviotavoitteet sanallisesti

Valtuuston hyväksymässä Vetelin **kuntastrategiassa** 2018-2020 päätavoitteiksi on asetettu:

- talouden pitäminen tasapainossa kilpailukykyisellä verotuksella
- työpaikkojen lisääminen yritysten kasvamisen sekä uusien yritysten syntymisen myötä
- houkutteleva ympäristö asukkaille ja yrityksille
- asukkaiden viihtyminen ja asukasmäärän kasvaminen.

Kunnan vuoden 2019 **talousarviossa** ”kunnan verotulojen ennakoidaan kasvavan merkittävästi vuonna 2019 suhteessa vuoden 2018 ennustettuun toteutumaan nähden”. Kasvun ennustetaan johtuvan vuoden 2018 normaalia heikommasta kehityksestä.

Talousarviossa todetaan edelleen, että ”vuosien 2016 ja 2017 tilinpäätökset muodostuivat alijäämäiseksi ja ennuste vuoden 2018 alijäämästä on hieman edellisiä vuosia suurempi. Kunnan taloustilanne ei ole ennusteiden perusteella paranemassa vuoden 2019 aikana. Talousarviossa vuoden 2019 alijäämäksi ennakoidaan suunnilleen samaa tasoa vuoden 2018 ennusteen kanssa.”

”Seutukuntayhteistyön tavoitteena vuodelle 2019 on yhtiöittää Kaustisen seutukunta ja lopettaa hallitusti toimintaa tähän asti hallinnoinut taseyksikkö.”

”Vetelin kuntastrategia on laadittu vuosille 2018-2020. Kuntastrategian mukaiset valinnat ja toimenpiteet näkyvät budjetissa ja toimenpidesuunnitelmissa. Kunnan palveluiden ja toimintojen uudistukset sekä investoinnit on ryhmitelty koko strategiakaudelle. Kuntastrategian mukaiset panostukset näkyvät kustannuksina markkinoinnissa ja sivistystoimissa sekä investointeina teknisellä puolella ja kunnan yhtiöissä. Tavoitteena on pidemmällä aikavälillä asukasluvun ja työpaikkojen määrän kääntäminen kasvuun sekä tasapainottaa kunnan talous kasvavien verotuottojen ja sote-menojen kasvun pysäyttämisen kautta.”

2.2. Tavoitteiden toteutuminen

Kuntastrategiassa vv. 2018-20 on asetettu varsin haasteelliset, jopa kunnianhimoiset sanalliset tavoitteet. Ne eivät ole kaikin osin ainakaan vielä toteutuneet ja niiden saavuttamisessa on kovasti työtä, kun kaiken lisäksi tänä vuonna (2020) hidasteeksi tuli vielä koronavirusepidemia. Talouden tasapainoon saattaminen on ollut vaikeaa ja kunnan veroprocenttia on korotettu vuodelle 2020 puoli prosenttiyksikköä. Myös työpaikkojen lisääminen ja uusien yritysten synnyttäminen ja kuntaan saaminen on ollut jos mahdollista entistäkin vaikeampaa. Työttömyysaste on 2018-19 pysytellyt 6 prosentin tienoilla nousten hieman vuoden lopulla, vaikka avoimia työpaikkojakin on ollut samanaikaisesti tarjolla. Aukasmäärä ei valitettavasti ole kääntynyt kasvuun, vaan on toistaiseksi jatkanut vähenemistään.

Talousarviossa ennakoitiin merkittävää kasvua verotuloihin vuodelle 2019. Toteutuneissa verotuloissa oli pientä lisäystä verrattuna edelliseen vuoteen. Veroprocentin korotuksen ja valtion toimenpiteiden johdosta voitaneen olettaa vuodelle 2020 verotulojen kasvavan enemmän, joskin esim. koronavirusepidemian vaikutuksia on vaikea arvioida. Vuoden 2019 alijäämäksi ennakoitiin samaa tasoa kuin v. 2018. Liikelaitosten yhtiöittäminen vaikeuttaa vertailua vuoteen 2018, mutta verrattuna vuoteen 2017 alijäämä selkeästi kasvanut.

Sote- ja maakuntauudistukset eivät ole vielä kukaan toteutuneet eivätkä siten ole helpottaneet kuntien tiukkaa taloustilannetta, kuten on odotettu. Seutuyhteistyön yhtiöittäminen ja hanketoiminnan siirtäminen perustettavalle kehittämissyhtiölle näyttää toteutuvan vuosien 2020-21 aikana.

Kunnan investoinnit v. 2019 ovat olleet suhteellisen pieniä ja liikuntakeskuksen isosta ja kalliista laajennuksesta on luovuttu tiukan taloustilanteen vuoksi.

Kuntakonserniin kuuluvien yhtiöiden tilin- ja toiminnantarkastuksen on suorittanut tilintarkastaja. Tarkastuslautakunta on osittain poikkeusolojen takia vain rajoitetusti tutustunut niiden toimintaan ja tuloksiin. Kunnan tilinpäätösasiakirjan mukaan kaikkien neljän yhtiön toiminta on ollut tuloksellisesti positiivista, mutta tulostavoitteita ei saavutettu.

3. Kunnan tilinpäätöksen numerotietoja vuosilta 2017, 2018 ja 2019

(Vuosien 2018 ja 2019 luvut eivät kaikin osin ole vertailukelpoisia, mukana myös v. 2017)

	2017	2018	2019
Yleisiä numerotietoja			
Asukasluku 31.12., henkilöä	3 216	3 166	3 114
Väestöllinen huoltosuhde, %	(80)	82,2	84,9
Työttömyysaste, %	7,9	6,3	6,5
Henkilöstö 31.12. hlöä	160	150	157
Palkkasumma, 1000 euroa	4 976	4 913	4 793
Sairauspäivät, kpl	1 570	1 969	1 973
Tuloslaskelman ja rahoituslaskelman pääkohdat (1000 euroa)			
Toimintatuotot	3 575	6 077	3 406
Toimintakulut	-22 954	-23 885	-23 119
Toimintakate	-19 379	-17 808	-19 714
Verotulot	10 517	10 086	10 184
Valtionosuudet	9 768	9 525	9 816
Vuosikate	814	1 755	351
Poistot ja arvonalent.	-1 198	-1 216	-1 042
Tilikauden yli-/alijäämä	-378	545	-685
Investoinnit	954	3 112	924
Rahavarat 31.12.	2 334	3 218	1 519
Tuloslaskelman tunnuslukuja			
Toimintatuotot / toim.kulut, %	15,6	25,4	14,7
Vuosikate / poistot, %	67,9	144,3	33,6
Vuosikate, €/asukas	253	554	112
Rahoituslaskelman tunnuslukuja			
Toiminnan ja rahavirran			
kertymä 5 vuodelta, 1000 €	-3 104	709	689
Investointien tulorahoitus, %	93,9	58,5	37,5
Lainanhoitokate	0,7	1,7	0,4
Kassan riittävyys, pv	34	42	23
Taseen pääkohdat			
Taseen loppusumma, milj. €	27,8	29,1	27,1
Pysyvät vastaavat, m€	22,7	22,5	22,2
Vaihtuvat vastaavat, m€	5,1	6,6	4,9
Oma pääoma, m€	9,0	9,5	8,9

Ed. tilik. yli-/alijäämä, 1000 €	1 732	1 354	1 899
Tilikauden yli-/alijäämä, 1000 €	-378	545	-685
Vieras pääoma, m€	18,7	19,4	18,1
Pitkäaik. vpo, m€	7,9	6,1	7,9
Lyhytaik. vpo, m€	10,7	13,3	10,3
Taseen tunnuslukuja			
Omavaraisuusaste, %	32,9	33,2	33,1
Suhteell. velkaantuneisuus, %	78,0	75,4	77,3
Koroll. lainat yht. 31.12, m€	16,0	17,0	16,4
Lainat 31.12. , €/asukas	4 968	5 359	5 279
Kertynyt yli-/alijäämä, m€	1,35	1,90	1,21
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	421	600	390

4. Kokonaistalouden arviointi

Vetelin kunnan toimintatuotot v. 2019 olivat siis 3,4 m€ ja toimintakulut 23,1 m€, joten toimintakatteeksi muodostui -19,7 m€, joka oli huonompi kuin vuosina 2018 ja 2017. Verotuloja kertyi 10,2 m€ ja valtionosuuksia 9,8 m€. Näin vuosikatteen v. 2019 tuli vain 0,35 m€, mikä on selvästi pienempi kuin kahtena edellisellä vuotena.

Tilinpäätös vuodelta 2019 osoittaa alijäämää 685 t€, kun vuoden 2018 tilinpäätös oli ylijäämäinen 545 t€ ja v:n 2017 alijäämäinen 378 t€. Liikelaitosten yhtiöittämisestä oikaistu vuoden 2018 tilinpäätös oli alijäämäinen yli 1,5 milj. euroa, joten kolmena viime vuotena on toiminnallista alijäämää on tullut yhteensä noin 2,6 milj. euroa. Taseessa kertynyt ylijäämä putosi 1,90 milj. eurosta 1,21 milj. euroon ja asukaskohtainen ylijäämä 600 eurosta 390 euroon. Näiden talouslukujen negatiivinen kehityssuunta tulisi jatkossa saada käännettyä, vaikka kunnan taseessa ei vuoden lopussa olekaan vielä kattamatonta alijäämää.

Lainakantaa saatiin hieman laskettua ja suurehkosta lainamäärästä huolimatta korkokulut ovat korkokannan pienuudesta, osittain jopa negatiivisuudesta, johtuen pienet.

5. Kriisikunta-arviointi

Kunnan ja kuntakonsernin taloudellista tilaa tulee tutkailla myös ns. kriisikuntakriteerien mukaan. Valtiovarainministeriö on asettanut kriteerit ja raja-arvot, joiden ylittyminen johtaa kunnan arviointimenettelyyn. Nyt voimassa olevissa kriteereissä kuntakonsernin taloutta tarkastellaan kahdella tavalla:

- 1) Jos kuntakonsernin taseen alijäämä on viimeksi päättyneenä vuonna alle -1000 €/asukas sekä sitä edeltäneenä vuonna alle -500 €/asukas, aloitetaan arviointimenettely. Vetelin osalta ko. tunnusluku v. 2019 oli -10 ja vuonna 2018 +309, joten kriteerit eivät ylittyneet.
- 2) Toisessa tavassa katsotaan neljää kriteeriä, joiden osalta raja-arvojen ylittyminen niillä kaikilla kahtena vuonna peräkkäin johtaa arviointimenettelyyn.

Ensimmäinen näistä kriteereistä on kuntakonsernin negatiivinen vuosikate. Vetelin vuosikate ei ollut negatiivinen kumpanakaan viime vuonna eli raja-arvot ei ylittyneet.

Toisessa kriteerissä raja-arvo täyttyy, jos kuntakonsernin lainakanta (€/asukas) ylittää koko maan kuntakonsernien keskiarvon vähintään 50 %:lla. Vuonna 2018 Vetelin lainakanta oli 9 296 € raja-arvon ollessa 9 837 € ja vuonna 2019 lainamäärämme asukasta kohden oli 9197 € raja-arvon ollessa 10 657 € eli raja-arvot eivät ylittyneet tässäkään kriteerissä.

Kolmas kriteeri tarkastelee kunnan tuloveroprosenttia siten, että se ei saisi olla yli 1.0 prosenttiyksikköä suurempi kuin on kuntien keskiarvo. Tämä raja-arvo, joka vuonna 2018 oli 20,87 ja vuonna 2019 20,90, on Vetelin osalta täyttynyt molempina vuosina veroprosenttimme ollessa 22,0.

Neljäntenä kriteerinä on suhteellinen velkaantuneisuus, joka ei saisi ylittää raja-arvoa eli 50 %. Vetelin osalta raja-arvo ylittyy sekä v. 2018, jolloin se oli 84,7 %, että vuonna 2019 sen ollessa 81,8 %.

Näistä neljästä kriisikuntakriteeristä Vetelin osalla v. 2019 täyttyi siis kaksi.

6. Henkilöstö

Kokonaishenkilöstön määrä vuoden lopussa oli 157 (+7). Edellisvuoteen verrattuna vuoden lopun tilanteen mukaan kasvua on tapahtunut sivistystoimessa 11 (määräaikaisen) henkilön verran. Henkilöstökustannusten palkkasumma kuitenkin laski vuonna 2019 edellisestä vuodesta noin 120 000 euroa eli 2,4 %. Henkilöstön sairauspäivät kokonaisuutena ovat suunnilleen ennallaan eli samaa tasoa kuin edellisvuonna, mutta toimialoittain muutokset edellisvuoteen verrattuna ovat olleet yllättävän suuria. Sivistystoimessa sairauspäivien määrässä oli kasvua 519 kpl eli 59 %, kun taasen teknisessä toimessa sairauspäivien määrä laski 451 kpl eli 44 % ja yleishallinnossa laskua oli 64 kpl eli peräti 88 %. Vuotta aiemmin muutokset toimialoittain olivat päinvastaisia, mutta lähes samaa suuruusluokkaa.

7. Riskiarvio

Kunnanhallitus on arviossaan merkittävimmistä riskeistä ja tulevaisuuden epävarmuustekijöistä tiedostanut lähiajan haasteet:

- Sote-uudistukseen liittyvät ajalliset, taloudelliset ja toiminnalliset riskit
- Verotulojen pienenemisen riskit, johtuen mm. yritystoiminnan mahdollisesta hiipumisesta ja työpaikkojen vähentymisestä sekä lyhyellä tähtäimellä myös korona-epidemiasta
- Kunnan yrityksille vuokraamiin toimitiloihin liittyvät taloudelliset riskit
- Asuntolainoituksen takaamiseen liittyvät väestölliset ja taloudelliset riskit
- Lainarahoitukseen liittyvä korkoriski

Riskien hallinta samoin kuin sisäinen valvonta on käsityksemme mukaan ollut riittävällä tasolla. Toki on huomioitava jo edellä mainitut taloudelliset haasteet. Tilinpäätösten valmistumisessa on ollut jossain määrin viivettä viime vuosina.

Tytäryhteisöjen toiminnasta kunnanjohtaja ja kunnanhallitus saavat tarpeen vaatiessa tietoa, mutta yhtiökokouksissa kuntaa edustaa vain yksi kunnanhallituksen ohjeistama henkilö. Onko mietitty edustajamäärän lisäämistä, jolloin syvempi tietämys tytäryhtiöistä, niiden toiminnasta, tuloksista sekä yhtiökokouspäätöksistä tulisi suoraan useammalle henkilölle?

8. Yhteenveto

Kuntien taloudellinen tilanne on Suomessa viime vuosina monin osin heikentynyt rajusti. Ennakkotietojen mukaan valtiolta olisi jatkossa tulossa tilanteeseen jonkinlaista helpotusta. Vetelin kunnan talous on vielä suhteellisen vakaalla pohjalla, mutta toimintakulujen määrä ja kulurakenne, lähinnä sote-kulut, ovat useana vuonna ylittäneet kunnan kantokyvyn. Asukasmäärän pieneneminen, väestön ikärakenne ja yritystoiminnan laimea kehitys ovat osaltaan vaikeuttaneet ja vaikeuttavat jatkossa taloudellisten tavoitteiden saavuttamista. Talouden tasapainottamiseen, jota valtuustokin on edellyttänyt, on toki mahdollista päästä. Se kuitenkin edellyttää tiukkaa taloudenpitoa, tarkkaa kulujen harkintaa ja tarvittaessa karsintaa sekä samalla tulopohjan vahvistamista. Yhteistyöllä ja yhteen hiileen puhaltaen.

Vetelissä 9 / 6 2020

Tarkastuslautakunta

Tapio Palohuhta, pj

Jarno Vähäkainu

Salme Lempiälä

Tarja Tuominen

Antero Tikkakoski